

ERDÉLYI IRODALMI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT

Megjelenik minden hónapban július és augusztus kivételével. Felelős szerkesztő: **Szerkesztőség:** a szerkesztő címén Cluj—Kolozsvár, Unitárius Kollégium.
Kiadóhivatal: a „Minerva” r. t. címén Cluj-Kolozsvár, Str. Baron Pop (volt Brassai-utca) 5. szám.
 Előfizetési ára egész évre belföldön 250 lej; külföldön 300 lej. Dr. BORBÉLY ISTVÁN TANÁR.

AZ ÖRÖK BÉKE.

Azok a nemes lelkek, akik a háborútól végképen megundorodtak, nemcsak a béke, hanem az örökbéke után vágyódnak; háborút vezetnek a háború ellen, arra törekednek, hogy a háború épen úgy tűnjék el, amint eltűnt a rabszolgaság vagy a gyermekitélet, s amint remélhetőleg a párbaj is el fog tűnni. Ezek az úgynevezett pacifisták, akik remélik, hogy a kardokból végképen ekevasat fognak kovácsolni, a puskák és az ágyuk a múzeumokba fognak kerülni, mint a hajdani kinzóeszközök; szóval eljön az örök békének aranykora.

Bármennyire is dicsérjük a pacifistáknak nemes szándékait, bármennyire is óhajtandó az örök béke, — optimizmusukat mégsem tudjuk egészen osztani. Hogy az örök béke megvalósítható legyen, ahhoz az emberiség egészének alapos és általános erkölcsi újjászületésére volna szükség, még pedig oly nagy fokúra, hogy az egyének és a nemzetek, mint ilyenek, nemcsak elég jó, hanem tökéletes keresztények is legyenek. Erre pedig, sajnos, nincs kilátás. Egyeseknek vagy sokaknak magasfokú tökéletessége itt nem segít. A javulásnak általánosnak kellene lennie; kellene, hogy mindenki és minden nemzet lelkiismereti kötelességének tartsa tiszteletben tartani az igazságosságot s a kölcsönös szeretetet; kellene, hogy egyének és nemzetek megfékezék önzésüket és rossz hajlamaikat; kellene, hogy a régi ellenszenvék és bosszúk megszűnjenek; oly szilárd erényre volna szükség, mely helyt tudna állani mindazokkal a kisértésekkel szemben, melyek a határkérdésekből, az ellentétes gazdasági érdekekből, a népség különböző sűrűségéből, a földeknek nem egyforma termékenységéből, bevándorlásból és hasonló okokból minduntalan keletkeznek.

Hol vagyunk mi ettől az eszményi állapottól!

Tekintetbe kell venni azt is, hogy a különböző nemzetek kulturfoka is különböző; hogy egyik gyorsabban, másik lassabban fejlődik s hogy e különbségekből szintén surlódások, viszályok, összetűzések támadhatnak. A jövőben is úgy lesz, hogy szétszórt nemzetiségek igyekezni fognak egy egészé tömörülni; kereskedelemre hajló és vágyó népek a jövőben is fognak tengerpartokat követelni; a jövőben is fognak akadni népek és államok, melyek féltékenységből, irigységből vagy önzésből másokat akadályozni fognak fejlődésükben, gazdasági és kereskedelmi vállalkozásaikban: mindezen kérdések megoldása csak úgy lehetséges, ha a nemzetközi viszonyok és elhatárolások megváltoznak.

Leibnitz, mikor tudomást szerzett St. Pierre abbának az örök békére vonatkozó tervezetéről, mélabúsan megjegyezte, hogy mint temető-felirat szerepelhet ugyan a „pax perpetua,” mert a holtak nem verekednek, de az élők más természetűek.

A pacifisták nemzetközi döntőbiróságot sürgetnek, mely, mint legfelsőbb forum, kötelező módon eldöntené a viszálykodó államoknak peres ügyeit, melyeket ezek minden esetben előterjeszteni volnának kötelesek. Mint Leibnitz is megjegyzi, a legerősebbek nem hajlandók respektálni az ilyen bírósági végzéseket; bizonyos, hogy a jól felfegyverzett nemzet, ha látja, hogy a nemzetközi bíróságnak döntése reá nézve nem előnyös, mindig talál módot arra, hogy másokkal titokban szövetkezve ezen bíróság végzésétől a kardra apelláljon.

Midőn ezen aggodalmainknak szomorú szívvel kifejezést adunk, nem hallgathatjuk el azt a vigasztaló momentumot, hogy komoly és jó férfiaknak komoly igyekezete eddig még sohasem volt egészen meddő; a pacifistáké sem lesz az, sőt már eddig sem volt egészen az.

A genfi konferencia s az ismételt hágai nemzetközi békekonferenciák, melyek a békebarátok dicséretes buzgólkodása folytán ezen nagy problémával foglalkoztak, az örök békét megvalósítani ugyan nem tudták, de azért sokat tettek a háború borzalmainak enyhítésére. Ezen a téren a possibilizmus álláspontjára kell helyezkedni; ha az egész nagy cél nem érhető el, meg kell elégedni a részletsikerekkel is. A pacifizmusnak köszönhetőek azok az emberséges szabályok, melyeket érdekelt nemzetek a beteg- és sebesültszállító hajóknak és a kórházak-

nak, valamint a kórházak személyzetének és orvosi felszerelésének sérthetetlenségére nézve hoztak és elfogadtak: üdvös intézkedések történtek a hadifoglyokra és a parlamenterekre, a kémekre, kapitulációkra és a fegyverszünetre, valamint a lövegeknek minőségére nézve is. Mindez abból az alapelvből kiindulva történt, hogy a hadi eszközöknek felhasználása, mint sajnálatos baj, a szükséges minimumra redukáltassék.

Ha tehát nem is lehet örökre kizárni a háborút, a jövőben is sokat lehet még tenni megszelidítése érdekében, főleg ha már a béke idején is megfelelő gond fordítatik a katonaságnak komoly fegyelmezésére s úgy a hadseregnek, mint az egész nemzetnek vallás-erkölcsi nevelésére.

Íme tehát, mint minden egyébben, úgy ebben is nemcsak kívánatosnak, hanem lehetségesnek is tartjuk a jobb felé való haladást. Ebben is *melioristák* vagyunk; az optimizmusnak csak a sírontúli örök hazában van helye.

Dr. "Jehlicska" Rezső.